

LBRIS

We know
books

Sfântul Teofan Zăvorâtul

Tâlcuire la Psalmul 118

Traducere din limba rusă:

Florentina Cristea

EDITURA EGUMENITĂ

2024

Cuprins

Prefață	5
PRIMUL octostih	11
AL DOILEA octostih	44
AL TREILEA octostih	71
AL PATRULEA octostih	93
AL CINCILEA octostih	131
AL ȘASELEA octostih	172
AL ȘAPTELEA octostih	203
AL OPTULEA octostih	231
AL NOUĂLEA octostih	255
AL ZECELEA octostih	277
AL UNSPREZECELEA octostih	296
AL DOUĂSPREZECELEA octostih	313
AL TREISPREZECELEA octostih	336
AL PAISPREZECELEA octostih	354
AL CINCISPREZECELEA octostih	372
AL ȘAISPREZECELEA octostih	392

AL ȘAPTESPREZECELEA octostih	413
AL OPTSPREZECELEA octostih	431
AL NOUĂSPREZECELEA octostih	445
AL DOUĂZECELEA octostih	459
AL DOUĂZECI ȘI UNULEA octostih	477
AL DOUĂZECI ȘI DOILEA octostih	493

Distribuție:
S.C. Egumenița S.R.L.
tel./fax: 0236-326.730
e-mail : editura@egumenita.ro
www.egumenita.ro

PRIMUL octostih

Versetul unu

*Fericiți cei fără prihană în cale,
care umblă în legea Domnului.*

„Prin cale - scrie Teodoret - proorocul numește aici viața pe care o petrecem cu toții de la naștere până la mormânt”.

Fără prihană în cale sunt cei care trăiesc neîntinați, ferindu-se de orice păcat. „Cine nu a greșit niciodată cu nimic - spune Sfântul Atanasie cel Mare - acela este fără prihană”.

Umblă în legea Domnului cei care, după expresia lui Teodoret, „viețuiesc potrivit cu legile lui Dumnezeu”, împlinesc orice poruncă pe care o întâlnesc în decursul vieții, fără a omite nimic din ceea ce este știut a fi obligatoriu și fără a renunța la ceva; altfel spus - cei care fac tot binele.

Astfel, aceste două puncte poruncesc același lucru, pe care în alte locuri proorocul îl exprimă cu cuvintele: *Ferește-te de rău și fă bine*, răspunzând la întrebarea: *Cine este omul cel ce voiește viața, care iubește să vadă zile bune?* (Ps. 33, 13; 12) sau ceea ce spune în primul psalm la început: *n-a umblat în sfatul necredincioșilor, iar apoi: în legea Domnului e voia lui.*

Iată, așadar, cine este fericit! Dar ce fericire are el? Pe cea lăuntrică sau pe cea exterioară, pe cea de aici sau pe cea viitoare? Dacă Domnul voiește și nu îi este dăunătoare

omului, i se dăruiește acestuia și fericirea exterioară; însă fericirea lăuntrică este nedespărțită de viața curată și plăcută lui Dumnezeu, care, pe lângă toate lipsurile și neajunsurile exterioare, îi aduce fiecăruia pacea și bucuria, ce izvorăsc din conștiința liniștită și din privirea îndrăzneată către fața Domnului, umple sufletul de nădejde puternică și aprinde în el sentimentele pe care se cuvine a le avea fiii către tatăl lor. Un astfel de om se odihnește totdeauna în sânul iubirii înțelepte și ocrotitoare a lui Dumnezeu. Acest lucru se întâmplă aici; tocmai de aceea sfântul proroc nu spune: *vor fi fericiți, ci sunt fericiți*. Iar ce va fi – *nu s-a arătat* (I Ioan 3, 2). Va fi ceea ce nici prin gând nu îi poate trece omului – va fi ceva desăvârșit, înalt, neprețuit! Dar calea este aceeași: viața fără prihană, după poruncile Domnului. Acolo este patria, aici sunt meleaguri străine; viața este călătoria spre patrie. Și toți trăiesc; prin urmare, toți merg către capăt, dar nu toți călătoresc spre patrie, nu într-acolo ținesc, nu într-acolo își îndreaptă calea lor. O, dacă ați *alerga așa ca să ajungeți!* (I Cor. 9, 24). Pentru ce, dar, să ajungeți? Vi se făgăduiește o fericire nespusă; și fericirea cine nu o dorește, cine nu o caută și cine nu jertfește totul pentru ea? Iar noi, păcătoșii, iubitorii de păcat, pentru ce iubim păcatul? Pentru că așteptăm să găsim în el fericirea; dar el doar ne amăgește și în locul fericirii ne chinuie și ne istovește, iar noi tot spre el ne aplecăm: poate vedem, în sfârșit, fericirea! De fapt o vom vedea ca pe smochinele care cresc în mărăcini.

Fericirea o doresc și o caută toți; ea este motorul tuturor faptelor și acțiunilor omenesti – și al celor importante, și al celor neînsemnate. Însă nu toți pricep în ce constă ea și cum pot ajunge la ea și, chiar dacă pricep, nu toți știu să lucreze așa cum trebuie pentru a dobândi fericirea. Aici se ascunde ceva de neînțeles. Omul suportă aici în mod concret un viclesug și chiar o anumită constrângere și umblă fără folos.

Fericitul Augustin ține despre acest lucru o cuvântare mai lungă. „Psalmul acesta încă de la început ne cheamă la fericire, obiectul dorințelor fiecărui om. Există cineva, a existat cândva sau va exista un asemenea om care să nu dorească să fie fericit? Ce nevoie mai este să chemăm suflul omenesc la ceva spre care el însuși tinde? Căci, atunci când cineva cheamă la ceva, înclină voința celui căruia i se adresează să tindă către ceea ce i-a propus. Ce se întâmplă cu noi dacă suntem îndemnați să dorim ceea ce nu putem dori? Nu este, oare, de prisos această cuvântare? Nu, nu este de prisos; toți doresc fericirea, dar nu toți știu cum să ajungă la ea. Prin cuvintele *fericiți cei fără prihană* se spune cam acest lucru: știu ce îți dorești – cauți fericirea: așadar, dacă voiești să fii fericit, fii fără prihană. Tocmai despre aceasta este vorba: toți doresc fericirea, dar cele fără de care nu se poate ajunge la fericire le doresc foarte puțini. De aceea, pune înainte fericirea dorită de toți și propune aici neîntinarea prin umblarea în legea lui Dumnezeu ca, prin ceea ce își doresc toți, să-i atragă pe oameni către ceea ce nu își doresc toți. A fi fericit este un bun atât de mare încât și-l doresc și cei buni și cei care nu sunt buni; și nu este de mirare că cei buni o au pentru bunătatea lor, dar ceea ce este demn de toată mirarea este faptul că și cei care nu sunt buni, nu sunt buni din dorința de a fi fericiți. Și cel ce se lasă în voia plăcerilor trupești, și cel ce caută bogăția și mărirea, și cel ce este înlănțuit de toate patimile – toți caută fericirea. Și tocmai pe aceștia care rătăcesc și își așteaptă fericirea din dezastru îi cheamă pe drumul cel drept glasul acesta dumnezeiesc, numai să-l asculte: *Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în legea Domnului*. El glăsuiește cam așa: încotro mergeți voi? Veți pieri chiar fără să știți acest lucru. Acolo unde doriți să ajungeți, nu se ajunge pe drumul pe care mergeți acum. Desigur, vă doriți fericirea; însă drumul acela pe care mergeți duce

la dezastru. Încetați să mai căutați acel mare bun pe un asemenea drum rău! Iată unde mergeți, iată pe ce drum pașiți! Renunțați la dezastrul drumurilor stricate, voi, cei care nu puteți renunța la dorința fericirii! Degeaba vă chinuiți, năzuind acolo unde nu faceți decât să vă întinați. Fericirile nu sunt aceia, care se întinează cu păcatul și umblă în destrăbălările acestui veac, ci aceia care sunt *fără prihană în cale și umblă în legea Domnului*”.

Și este adevărat că această cale este foarte grea și mult-primejdioasă. Calea poruncilor în sinea ei este curată; dar cei ce merg pe ea merg fără încetare prin ploaia stropilor murdari care, atunci când cad, nu rămân numai la suprafață, ci pătrund înăuntru. Și trebuie nu numai să spălăm și să curățăm hainele, ci și să le tăiem și să le ardem. Sfântul Macarie descrie această cale, spunând că se întinde printre mlaștini și măracini, unde se ascund șerpi veninoși și fiare sălbatice, iar din loc în loc sunt înfipte sulite și săbii. De câtă atenție, încordare, osteneală și luptă este nevoie aici! Tocmai de aceea cuvintele *fără prihană* în original înseamnă același lucru; prin ele sunt desemnați mieii aleși pentru jertfa pascală. Acest lucru, printre altele, ne arată că cei ce pornesc pe calea poruncilor pentru a fi fără prihană trebuie să fie hărăziți. Numai acela care încă de la început a hotărât să se considere ca și mort va putea sta împotriva tuturor ispitelor și greutăților: pentru că acela care se socotește mort, ce i se mai poate părea de neîndurat? Toate celelalte sunt mai neînsemnate decât moartea. Tocmai aceasta înseamnă ceea ce a spus Domnul: *Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine* (Mt. 16, 24).

Dacă ar putea fi așa încât odată să faci ce trebuie, iar altădată nu, ar fi mai comod. Dar nu se poate așa; dintr-o asemenea lucrare nu iese nimic. Este ca și cum ai dărâma ceea ce ai construit. Cuvântul grecesc πορευόμενοι – *cei care umblă* – are sensul potrivit căruia cei care merg, merg

fără să se oprească, fără să ia nimic în seamă, fără să se sperie de obstacole: merg așa cum curge un fluviu mareț până când se varsă în mare. „Proorocul – spune Fericitul Teodoret – îi fericește pe aceia care merg fără șovăire pe calea cea împărătească și, urmând învățăturile legii, nu se lasă ademeniți nici în dreapta, nici în stânga”; iar Sfântul Ambrozie continuă: „Cel ce umblă fără prihană în legea Domnului niciodată nu încetează să meargă pe acest drum; pentru a nu înceta să fie fără prihană, nu se înclină nici în dreapta, nici în stânga, nu se uită nici încoace nici încolo, nu stă nemișcat, de parcă ar aștepta ceva, ci merge, *uitând cele ce sunt în urma lui, și tinzând către cele dinainte*, păstrând drumul către țelul cunoscut, spre *răsplata chemării de sus* (Filip. 3, 14)”. Iată ce trebuie să dobândim! Și mulți încep să meargă, dar nu ajung la capăt. „Nu trebuie numai să pornim la drum – spune Sfântul Ilarie – ci să și continuăm să mergem pe el până la țintă. Atât timp cât merge pe drum, omul încă nu atinge ceea ce dorește. Tocmai de aceea spune Fericitul Pavel: *Nu (zic) că am și dobândit îndreptarea [...] dar o urmăresc* (Filip. 3, 12). Iată că și el a năzuit, și a năzuit așa încât *a uitat cele ce erau în urma lui*. Și numai acela care își îndreaptă astfel nădejdea în viitor va dobândi fericirea”.

Versetul doi

*Fericiți cei ce păzesc poruncile Lui
și-L caută cu toată inima lor.*

Poruncile sunt mărturii. Așa numește sfântul prooroc legea, pentru că legea depune mărturie despre voia lui Dumnezeu și, așa cum spune Fericitul Teodoret, despre „ceea ce voiește Dumnezeu de la noi, cum dorește să-I facem pe plac și ce răsplată le dă celor care urmează po-

runcile Lui și celor care nu le urmează". Prin *porunci*, totuși, este numit aici tot cuvântul lui Dumnezeu. Martorul, de obicei, vorbește despre ceea ce nu știu ceilalți, având convingerea că spune adevărul. Lumea duhovnicească și toate tainele care se referă la firea dumnezeiască, cosmosul, cârmuirea universului, răscumpărarea și reînnoirea tuturor sunt lucruri pe care nu le știm. Dumnezeu Însuși a depus mărturie despre ele. În acest sens poruncile cuprind toate mărturiile lui Dumnezeu, toată revelația dumnezeiască. Și unele și celelalte – fie că se înțelege numai legea, fie că se înțelege tot cuvântul lui Dumnezeu – pot fi numite mărturii și pentru că adevărul lor este atestat cu siguranță pentru toți, astfel încât a ne îndoii de el nu este numai un lucru nesăbuit, ci și potrivnic lui Dumnezeu. Însuși Dumnezeu a rostit în chip solemn legea; proorocii inspirați de Duhul lui Dumnezeu au tălmăcit-o, prevestind și răscumpărarea tuturor, care avea să fie; Fiul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu și întrupându-Se, a vestit clar despre Tatăl și a lămurit voia Lui și pe a Sa, făcând cu omenirea un nou legământ; apostolii plini de Duhul lui Dumnezeu au vestit aceste taine lumii întregi și în toată lumea au ridicat o singură Biserică sfântă, păstrătoare a adevărului.

Astfel, Cuvântul lui Dumnezeu este de la Dumnezeu; prin urmare, este absolut adevărat, căci Dumnezeu este Adevărul. Dumnezeu prin Sine Însuși mărturisește că acest cuvânt al Lui este adevărat. Și, dând cuvântul Său spre îndrumarea oamenilor, El nu a încetat, în tot cursul viețuirii Sale pe pământ, să ateste că acesta este absolut adevărat, apărându-i și ocrotindu-i pe aceia care mărturisesc adevărul Lui și lovindu-i cu pedepse pe aceia care, împotriva conștiinței, se ridică împotriva Lui. Și mărturisește acest lucru mai ales prin faptul că oamenilor care sunt de cuvânt le dă să încerce și să simtă cu inima tot ceea ce le este făgăduit celor ce cred în cuvântul lui Dumnezeu.

A încerca poruncile lui Dumnezeu, legea sau tot cuvântul lui Dumnezeu este posibil ori numai cu mintea, ori nu numai cu mintea, dar și cu fapta – prima premerge pornirii pe calea voii lui Dumnezeu, exprimată în cuvânt, iar cealaltă urmează după ea. Cercetarea cu mintea și studiul Cuvântului lui Dumnezeu se realizează numai cu scopul științei, iar încercarea Cuvântului lui Dumnezeu, premergătoare faptei, se face cu scopul urmării lui.

Cuvântul lui Dumnezeu poate fi studiat și fără a fi urmat; și, dacă nu din împotrivire îndârjită la chemarea lui Dumnezeu, atunci prin amânarea faptei zicem în sine: acum studiem cuvântul, iar cu timpul vom începe să trăim potrivit cu el. Această cunoaștere deșartă a cuvântului lui Dumnezeu nu poate fi deplină și satisfăcătoare, pentru că cea mai mare parte a adevărului lui este înțeleasă abia după intrarea pe calea păzirii lui. Datorită originii lui, cel mai mult se delimitează din punct de vedere teoretic – prin latura intelectuală a celor revelate chiar și în acele lucruri care aparțin realității. Și întotdeauna intră în încurcătură, deoarece a construi cu mintea o teorie despre cele revelate în cuvântul lui Dumnezeu fără o viață corespunzătoare este același lucru cu a construi în științele filosofiei sisteme teoretice fără a avea experiență. Despre această cunoaștere deșartă și despre încurcăturile ei scrie amănunțit Sfântul Isaac Sirul în epistola sa către Cuviosul Simeon, făcătorul de minuni. Cei care rămân numai la această cunoaștere, desigur, nu pot fi numiți fericiți. Dimpotrivă, o astfel de cunoaștere va sluji mai degrabă la osândirea lor. *Iar sluga aceea care a știut voia stăpânului și nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult* (Luca 12, 47).

Pe lângă toate acestea, și o astfel de cunoaștere poate fi mântuitoare în cazul în care cuvântul lui Dumnezeu nu este încercat cu rea voință, cu îndârjire, ci cu o oarecare, deși mică, bunăvoință. Adevărurile lui Dumnezeu se adu-

nă în aceeași conștiință în care sunt prezente și întunericul iubirii de păcat, și deșertăciunea. Lumina lui Dumnezeu nu poate să nu dea în vileag acest întuneric; iar conștiința, luând seama la acest lucru, nu poate să nu ridice glasul său muștrător și convingător. Vine un moment când cel ce studiază cuvântul lui Dumnezeu cu mintea și cu voința se îndreaptă spre învățăturile lui și ia hotărârea să-l urmeze fără șovăire. În acest caz, toate cunoștințele adunate înainte din cuvântul lui Dumnezeu îi slujesc ca material gata elaborat pentru formarea omului interior, așa cum mlădița, care ia naștere în sămânță, are ca primă hrană elementele ce o înconjoară în aceeași sămânță.

Cercetarea cuvântului lui Dumnezeu, care se face în vederea păzirii lui, unul o face pentru a începe să-l păzească, iar altul o face pentru ca, începând, să-l păzească mai bine. Cine aude că tot ceea ce crede și ceea ce face este fals și urât și că adevărul se află numai în cuvântul lui Dumnezeu – ia cuvântul lui Dumnezeu, îl citește, îl ascultă, se cumițește și se hotărăște să urmeze învățăturile și cerințele lui. După Sfântul Mucenic Iustin, câți astfel de oameni au existat în Biserica lui Dumnezeu, oameni care, după ce au pus început bun, s-au curățit apoi cu desăvârșire, au devenit vase ale harului și acum sunt slăviți de Biserică? Asemenea oameni există, într-adevăr, și astăzi. Chiar printre creștini există mulți care nu au citit deloc cuvântul lui Dumnezeu și nu știu ce se cere de la ei prin sfânta credință și prin sfântul botez: dar, dacă sunt îndrumați cumva, ei îl citesc, se luminează la minte și la inimă și devin lucrători îndrăzneți în casa lui Dumnezeu. Însă nici aceia care au început deja să meargă pe calea poruncilor lui Dumnezeu, nu trebuie să rămână fără cercetarea cuvântului lui Dumnezeu, deoarece trebuie nu numai să pornească pe calea lui Dumnezeu, ci să o urmeze până la sfârșit și drept, fără să se abată nici în stânga, nici în dreapta. Iar învățăturile

cu privire la acest lucru nu au de unde să le ia decât din cuvântul lui Dumnezeu. Tocmai de aceea, începând să urmeze cuvântul lui Dumnezeu, ei niciodată nu îi vor da drumul, învățându-l și hrănindu-se cu el, și avându-l ca lege în orice faptă întreprinsă și săvârșită de ei. Cei care nu știu să citească își ascut auzul în biserica lui Dumnezeu și, așa cum adună pasărea grăunțele, adună și ei cuvintele lui Dumnezeu și, îmbogățindu-se cu ele, devin din zi în zi mai înțelepți în cuvânt și deseori sunt capabili să-i învețe viața duhovnicească și pe cei mult-învățați.

Cine, așadar, dintre toți este fericit? Fericirea *celor ce păzesc poruncile* lui Dumnezeu începe din momentul hotărârii de a urma cuvântul Domnului cu fapta. Deși ei încă nu au izbutit să fie fără prihană în cale și curați cu inima, așa cum le cere primul verset celor ce-și doresc fericirea, totuși au început să se miște către fericire atunci când au început să-L caute pe Domnul – și sunt fericiți cu nădejdea care, fără îndoială, îi va duce degrabă și la gustarea cea adevărată a fericirii. „Unii ca aceștia – spune Fericitul Augustin – sunt fericiți cu nădejdea, așa cum sunt *fericiți cei prigoniți pentru dreptate*, nu cu cele ce sunt, căci simt răul, ci cu ceea ce vor dobândi: *că a lor este împărăția cerurilor* (Mt. 5, 10). Dacă ei sunt fericiți cu nădejdea, atunci prin nădejde pot fi și fără prihană. Căci în viața aceasta, chiar dacă ne-am strădui cu toată puterea să umblăm în legea Domnului, totuși, *dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi* (I Ioan 1, 8).

Într-adevăr, dintre cei care păzesc poruncile lui Dumnezeu, fericiți sunt aceia care păzesc cu fapta tot ceea ce este arătat în cuvântul lui Dumnezeu. Iar cei care încep să urmeze cuvântul lui Dumnezeu nu ajung dintr-o dată la experiențe duhovnicești. La început nu sunt capabili de acest lucru: există încă prea multă vâlvă și tulburare în sufletul și inima lor. Cu timpul, însă, când agitația se va